

Bütün ülkelerin
proleterleri birlesin.Karkören hemü
welatan vekbin!**İŞÇİNİN SESİ**Devrimin de, partinin de
güvencesi işçilerdir!Yıl:8, Sayı:204
26 Temmuz 1982**ÇEK - AL**

24 OCAK KARARLARI ÜZERİNE

Faşist darbeden iki gün sonra, TKP EK ÜB bir bildiri yayınlamıştı. Bu bildiri de şöyle demişti:

“Emperyalizm ve tekelci burjuvazi, devrimci durumdaki karşı-devrimle çıkabilmek, derin ekonomik-toplumsal bunalımı tersinden çözmek amacıyla, gerici generaller eliyle faşist bir darbe yaptı. Yerli tekelci burjuvazi bu darbe ile Türkiye'nin emperyalistleşmesinde ve devlet tekelci kapitalizminin işleyişinde önemli bir aşamaya ulaşmayı amaçlıyor.”

Aynı anlayış, 1981 başında toplanan TKP II. Leninciler Konferansı kararlarında açıldı. Ve yaşam, her geçen gün bu anlayışta, kararlarda yazanları canlı bir biçimde doğruladı.

Konferans kararlarında, faşizmin işlevine ilişkin olarak şöyle deniyordu:

“Her toplumsal yapıda olduğu gibi, tekelci kapitalizmin egemenliği koşullarında da üretim ilişkileriyle üretim güçleri arasında, ancak nitel bir sıçrayla aşılabilecek bir uçurum doğmuşsa ve egemen sınıfın sıçramayı reformcu yoldan gerçekleştirecek manevra alanı yoksa, şiddetin ebelik edeceği bir dönem nesnel zorunluluktur. Devrim bunu olumsuzundan, kalıcı olarak çözer. Faşizm ise karşı devrimci şiddetle, finans-kapitalin açık diktatörlüğü altında, geçici olarak olumsuzundan gidermeye çalışır. Bir yandan üretim güçlerini bastırır, öte yandan üretim ilişkilerini, varolan yapı içinde genişletmeye çalışır. Bu da, en önemli üretim gücü olan işçi sınıfına baskı ve devlet tekelci kapitalizminin merkezi bürokratik yapısını pekiştirmek, tüm üretimi bu yapı altında örgütlemek, büyük mülkiyeti güçlendirmek ve dışa açılmaya yönelmek demektir.”

Gerçekten de, geçen zaman içinde yaşam burada söylenenleri bir bir doğrulamıştır. 24 Ocak kararları denen ekonomi siyaseti tümüyle bu doğrultudadır. Bu yazıda çeşitli yönleriyle, özellikle bankerliğe ilişkin olarak, bu

Emine Engin

siyasete değineceğiz. Ancak önce, konuyu daha iyi anlayabilmemiz için üretim ilişkileri kavramını kısaca ele alacağız.

Üretim ilişkileri üzerine

Marks'ın sözleriyle üretim ilişkileri, “toplumsal yaşam süreci içinde, toplumsal yaşamlarını yaratırken insanların kurdukları ilişkiler”dir. (Marks, *Kapital*, İngilizce basım, c.III, s.878)

Emek ve üretim araçlarından oluşan üretim güçleri, ancak belli bir toplumsal ilişkiler ağı içinde örgütlü olarak üretim yapabilir, ancak böyle bir örgütlü işleyiş içinde gelişebilir. Bunun nasıl bir örgütlenme, nasıl bir ilişkiler ağı olacağını üretim güçlerinin içinde bulunduğu gelişme aşaması belirler. Ve bu toplumsal ilişkiler ağı, yani üretim ilişkileri, yasal ifadesini, Marks'ın deyişiyle mülkiyet ilişkilerinde bulur. (Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, İngilizce basım, c.I, s.503-504)

Üretimin sürebilmesi için üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasında bir uyum gereklidir. Bunların çelişkiye düşmesi demek Marks'ın deyişiyle, “üretimin maddi gelişmesiyle onun toplumsal biçimi arasında bir çelişki” demektir. (Marks, *Kapital*, c.III, s.884) Yani, varolan toplumsal ilişkiler ağı içinde, varolan örgütlenme içinde, varolan üretim ilişkileri çerçevesinde artık üretim geliştirilemez duruma gelmiştir. Üretim ilişkileri ya tümüyle değiştirilecektir, ya da en azından, varolan toplumsal sistemin kendi içinde alan açılacaktır. Her iki durumda da üretim ilişkilerinin çerçevesi genişletilmiş olacaktır.

Üretim güçleri geliştikçe üretim giderek toplumsallaşır. Üretim ilişkilerinin genişlemesi bu toplumsallaşmanın gereksinimlerine ayak uydurmasıdır. Başka bir

deyişle, üretim toplumsallaştıkça, üretim ilişkilerinin, girift işbölümü zincirinin daha çoğunu, daha doğrudan denetleyecek, bu zincirin işleyişini daha iyi örgütleyecek duruma gelmesi demektir. Tarih boyunca üretim ilişkilerinin genişleme yönü, insanlığın toplumsal üretim, toplumsal yaşam üzerindeki denetiminin artmasıdır. Bunun doruğu komünizmdir.

Üretim ilişkilerinin yasal ifadesi mülkiyet ilişkileri olduğuna göre, üretim ilişkilerinin genişlemesi de yasal ifadesini mülkiyetin büyümesinde bulur. Büyük mülkiyet, kendisi üretim güçlerinin artık küçük birimlerde ve birbirinden kopuk olarak kullanılamaz bir gelişme düzeyine ulaşmasının sonucu olduğu gibi, onların kullanımını daha da toplumsallaştırır.

Üretimin toplumsallaşmasına en iyi uyan ve onu daha da geliştirecek olan üretim ilişkisi sosyalizmin toplumsal mülkiyetidir. Marks ve Engels, kapitalizm içinde de, anonim şirketlerin, tekellerin, devlet tekelci kapitalizminin gelişiminden, bu gelişimin kapitalist ilişkilerin “dar” gelmesine karşı tersten ve geçici bir çözüm olduğundan söz ediyorlar. (Marks, *Kapital*, c.III, s.440), (Engels, “Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm”, *Seçme Yapıtlar*, İngilizce basım, c.III, s.134)

İçinde yaşadığımız çağda, üretimin toplumsallaşması bir ülke sınırlarını aşmıştır, uluslararasıdır. Dolayısıyla bu çağda, üretim ilişkilerinin toplumsallaşan üretime ayak uydurması, “genişleme”nin de ülke sınırlarını aşmasını getirmektedir. Bu gereksinimi en iyi karşılayacak olan, yine sosyalist üretim ilişkileridir. Ancak, kapitalizm bu gereksinime de tersinden çözümüyle geçici olarak ayak uydurmuştur. Emperyalizm, sermayenin sınırlar aşması, büyük mülkiyetin bir devlet sınırına hapis kalmaması vb. de hep bu tersten

çözümün yansımasıdır.

Sonuç olarak, üretim ilişkilerinin genişlemesini şöyle toparlayabiliriz. Kapitalizm koşullarında bunun günümüzde taşıdığı somut anlam, tekelleşmenin hızlanması, mülkiyet birimlerinin genel olarak daha büyüğe doğru gitmesi, devletin rolünün artması, finans-kapitalin çeşitli alanları daha sıkı denetleyebilecek daha büyük örgütlenmelere gitmesi ve emperyalistleşmesidir.

24 Ocak kararlarının amacı

Yirmidört Ocak kararları denen ekonomi siyaseti, Konferans kararlarımızda sözü geçen, üretim güçlerini bastırma, üretim ilişkilerini genişletme çabasına tümüyle canlı bir örnektir. İçine düştüğü derin bunalım karşısında, kapitalizmin kendini kurtarma mekanizmalarını harekete geçirmiştir.

Türkiye'de kapitalizm tarih sahnesine geçmişti. Bu nedenle, birçok ülkede olduğu gibi zamanla, taş üstüne taş koyarak gelişmedi. Hız ölçütünü birinci plana aldı. Kapitalizmin olağan anarşisinin çok daha ötesinde bir anarşiklik içinde, bir yandan kapitalizmin tarihinde uzun dönemleri kapsamış aşamaları ya atlayarak, ya on yıllara sığdırarak, öte yandan geriliklerini de ileri aşamalara taşıyarak gelişti.

1950'ye kadar, daha çok, bu gelişmenin koşullarının hazırlanması ağırlık taşıdı. 1950'den sonra ise kapitalist gelişme büyük bir patlamayla, tam yukarıda belirttiğimiz olağanüstü anarşiklik içinde yol aldı. "Darboğaz" sözü artık Türkçede sık sık kullanılan bir söz oldu. Ekonomi, sürekli darboğazlara takılarak, bunların arasından bir ilerleme seyri gösterdi.

Başka bir deyişle, Türkiye'de üretim güçleriyle üretim ilişkileri, 1950'den bu yana, uzunca süreli bir uyum içinde olmadı. Sürekli düşümler, sorunlar çıktı, aşıldı, ama bu kez daha üst düzeyde yeniden çıktı. Sonuncusu artık toplumu derinden sarsıyordu. Bu temelde uzun yıllar yaşadığımız devrimci durum doğdu ve 1980'e doğru burjuvazinin devletini, düzenini dağıtmaya başladı.

Devrimci güçler bu durumu devrime götüremedikçe, karşı devrim güçlendi. Bir yandan karşı devrimin saldırısı yoğunlaşırken, öte yandan kapitalizmin kendini kurtarma mekanizmaları büyük bir çabayla harekete geçirilmeye çalışıldı. 24 Ocak kararları bunda bir dönüm noktasıdır.

Yirmidört Ocak kararlarının amacı, "Türkiye'yi hemen geliştirmek" değildi. Amacı, kapitalizmi geliştirebilir duruma getirmekti. Üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çelişki o denli büyük bir boyuttaydı ki, kapitalizmin gelişi-

bir duruma gelmesi için önce bunlar arasında belli bir uyum sağlamaya çalışması gerekiyordu.

Bu seziyle 24 Ocak kararları, üretim güçlerinin yığınsal yıkımına göz yuman, getirdiği güdümlü ve acımasız rekabetle asıl üretim ilişkilerinin genişlemesini, büyüğün daha büyümesini hedefleyen bir yol tuttu.

Yirmidört Ocak kararlarıyla, KİT'lere verilen devlet desteği azaltıldı, KİT ürünlerinin fiyatları yükseltildi. Genel olarak sıkı para siyaseti uygulamaya konuldu. Faiz haddi yükseltildi. Herkesin petrol arayabileceği duyuruldu. İthalat ve ihracata farklı kur uygulamasına yönelik önlemler alındı. Döviz fiyatının serbest bırakılmasının yolu açıldı. İşsizlik, açlık, yatırımların azalması pahasına enflasyonu düşürücü bir yol tutuldu.

Yirmidört Ocak kararlarıyla somut olarak getirilenleri saymak, tek başına pek birşey ifade etmiyor. Ama bunların topluca, birbiriyle ilişkili olarak etkileri sonuçta şunlar olmuştur:

Çalışanların sağlığına aykırı düşen yaşama koşulları, yığınsal işsizlik, iflaslarla, kredi zorluklarıyla duran makineler, yatırımların daralmasıyla yeni üretim güçlerinin devreye sokulmasının engellenmesi. Öte yanda ise, zaten güçlü oldukları için, yaratılan rekabet koşullarını göğüsleyerek daha da güçlenen, büyüyen bankalar, tekeller-finans kapitali. Üretim güçlerinin yığınsal yıkımı, israfı bilinçli olarak uygulanırken, finans-kapitalin, büyük mülkiyetin daha da güçlenmesi, güçlenerek uluslararası standartlara erişip dışa açılma sorununu da çözme çabası.

24 Ocak kararları gerçek kimliğini faşizmle buldu

Yirmidört Ocak kararları 1980'de, 12 Eylül'den önce alındı. Gerçekte bunun da öncesi vardır.

1978'den başlayarak bankerliğin hızla artması, belli mekanizmaların kendiliğinden işlemeye başlamasından başka birşey değildir. Karaborsa, kaçakçılık ve spekülasyonla karışık olarak, yüksek faiz uygulaması o sıralarda başlamıştır.

Bu uygulama üstelik burjuvazinin kendi yasalarını çiğnemesiyle, en "saygıdeğer" bankaların, tekellerin herkesçe bilinen ortaklığı içinde sürmüştür. 24 Ocak kararlarının yolu, böylece anarşi içinde, ekonomik mekanizmaların harekete geçmesiyle, bir bakıma kendiliğinden döşenmiştir.

Bu yolun sonunda alınan 24 Ocak kararları, Türkiye'de hele ki o sıralarda, "cesur kararlar" olarak nitelendirilmiştir. "Cesur"luğu, o güne dek resmen uygulanmamış bazı önlemleri karara bağlamış olmasıdır. Ama bu kararların

özü asıl 12 Eylül sonrasındaki uygulamayla açığa çıkmıştır. Bu uygulamanın taşıdığı "cesaretin", keskinliğin yanında, 24 Ocak kararları metin olarak hiç de "cesur" kalmamaktadır.

Somut örnek vererek, kararlar faiz hadleri konusunda kararsızlık içindedir. Esnek kur uygulamasını açıkça getirmemekte, ona yolu açmaktadır. İhracata çok ayrıcalıklı destek konusunda ikircimlidir. Sıkı para önlemlerinde kendi açısından korkaktır.

Bunların da temel ve doğal bir nedeni vardır. 24 Ocak kararlarının yöneldiği "cesur", toplumun çok geniş kesimlerini finans kapital yararına yıkıntıya götürecektir, acımasız bir rekabet başlatacak önlemler, Türkiye'nin koşullarında, gerçek özüyle ancak faşist bir diktatörlüğün bekliliği, şiddetin ebeliği eşliğinde uygulanabilirdi. Öyle de oldu. 24 Ocak kararlarının bulunduğu önlemler, asıl 12 Eylül sonrası bütün çıplaklığıyla, uygulamada açığa çıktı.

Yirmidört Ocak kararları, faşist darbeden önce alındı ama gerçek kimliğini faşizmle buldu. Bu zamana dek ise, devletin faşistleşmesi sürecini hızlandıran, bu "gerekliliği" dayatan, bilince çıkararak etkenler arasında önemli bir yer tuttu.

Yirmidört Ocak kararları, gerçek kimliğini faşizmle buldu diyoruz. Ancak, bu kararlardaki tek tek önlemlere baktığımız zaman, bunların çeşitli dönemlerde birçok kapitalist ülkede, faşizmi hiç de gerektirmeden uygulanmış ve uygulanan önlemler olduğunu görüyoruz. Örneğin bu önlemlerle Friedmancılık arasında paralel kuruluyor. Ama, Friedmancılık bugün birçok kapitalist ülkede uygulanmaktadır. Buralarda faşizm de yoktur.

Bunun açıklaması çok basittir. Faşizm kapitalizmden ayrı bir ekonomik sistem değildir. Konferans kararlarımızda çok güzel dile getirildiği gibi, tekeli kapitalizmin egemenliği koşullarında üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasında çok büyük bir uçurum doğmuşsa, egemen sınıfın bu uçurumun doğmasını engelleyecek ve sorunlarını reformcu yoldan çözecek manevra alanı yoksa, reformcu yoldan çözümlenerek uygulanacak aynı önlemler, yoğun, radikal ve yıkıcı bir biçimde, faşizm altında, karşı devrimci yoldan uygulanır.

Önlemlerin kendisine baktığımızda, belli sırada İngiltere'de uygulanmış şu ya da bu reformcu önlemler farklı değildir. Farkı, bu tür birçok önlemin yoğun olarak birarada, radikal bir biçimde ve çok derin bir uçurumun eşliğinde olan bir ülkede uygulanmasıdır.

Bütün bu söylenlerle, Türkiye pratiğinde bir kez daha kanıtlanıyor ki, faşizm diye boynuzlu kulaklı, kapitalizmden apayrı bir yaratık aramak,

konuya böyle yaklaşmak yanlıştır. Faşizme, genel olarak kapitalizm temelinde, özel olarak da tekellerin egemenliğinde, gördüğü işlev açısından bakmak gerekir. Onun özünü burada bulabiliriz.

Banka-banker dayanışması

Yirmidört Ocak kararları, asil kimliğini faşizm altında buldu, bu kararların gerçek özü faşist darbe sonrasındaki uygulamalarla açığa çıktı dedik. Şimdi, sıkı para-yüksek faiz siyasetine ve bankerliğe ilişkin çeşitli yönleriyle bu uygulamaya kısaca bakalım.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, gerçek yaşamda serbest faiz uygulaması 24 Ocak'tan çok önce başlamıştı. 24 Ocak kararları da faiz haddini yükseltti ama açıktan serbest faiz uygulamasına geçmedi. Serbest faiz uygulaması, resmen Temmuz 1980'de başladı.

Bu sıralarda, "banka banker kavgası" gazete manşetlerini sardı. Bankalar ve bankerler halka reklama saldırıya geçtiler. Kuşkusuz, arada banka-banker kavgası da olmuştur. Ama işin özünde bankalar ve holdingler bankerlerle daha çok ortaklaşa çalışmışlardır. Bu ortaklık, yaratılan toz duman bulutuyla gizlenmiştir ve 12 Eylül'de başa gelen faşist cunta bilinçli olarak bu kargaşaya tam bir yıl seyirci kalmıştır.

Banka-banker kavgası diye yansıtılan gerçekte böyle olmadığı şundan da bellidir ki, bankalar "centilmenlik" anlaşmalarıyla, çok yüksek olmayan ortak faiz saptamaya başladılar. Kuşkusuz bu, bankerler karşısında yenilgiye düşükleri için değildir. "Esnek" uygulanan bu anlaşmaların çeşitli amaçları vardı.

Bunların başında, kendi entegre parçaları olan holdinglere ucuz kredi sağlayabilmek için, faiz haddini çok yükseltmeyi istememeleri geliyordu. Bankacılık sistemine güveni sarsmamak, sistemi korumak da amaçları arasındaydı. Çok yüksek faiz vermek, sıkı para siyasetinin izlendiği bir ortamda, para darlığı nedeniyle bir anda zincirleme yıkımlara götürebilirdi. Ayrıca, bir başka amaç da bu yollardan kendi aralarındaki rakabeti yürütmektir. Riskli de olsa, faiz yarışıyla öne geçmek isteyen olursa, "centilmenlik" anlaşması bunu da engelleme amacını taşıyordu.

Bankalar kendi faiz hadlerini serbest bırakmadılar, çok yükseltmediler ama bankerlik kurumundan bu alanda olabildiğince yararlandılar. Sonra tahvillerin resmi faizleri de çok yükseltmedi. Bankası olan-olmayan holdingler de bankerlikten yararlandılar.

İki ana banker türü ortaya çıkmıştı. Biri borsa bankeri, ötekisi piyasa bankeri. Borsa bankerleri menkul kıymetler satarken, piyasa bankerleri tasar-

ruf toplayıp, kredi veriyorlardı.

Borsa bankerleri, ya faizi sabit tutup sattıkları tahvilin vb. vadesini kısaltıyorlardı, ya da faizi yükseltip vadeyi sabit tutuyorlardı. Bunlara sırayla bakalım. Mayıs 1979 tarihli *Banka ve Ekonomik Yorumlar* dergisinde, İş Bankası Menkul Kıymetler'den Muharrem Karşılı'nın yazısındaki örnekleri aktaracağız. O zaman faizler daha düşüktü. Bu nedenle örneklerdeki faizler düşük kalacak. Ama işleyiş aynıdır.

Birincide, yani faiz sabit, vade değişkenken şöyle oluyor: Banker tahvilleri şirketten satın aldığı fiyata satıyor, ama her an geri ödeme sözü veriyor. Bu söze karşılık, şirketten %10-12 komisyon, %5-10 destekleme fonu alıyor.

Burada şirket, tahviller için normal faizden fazla faiz ödemiş oluyor. Ama resmi faiz çok düşük tutulduğu için, ikisi toplandı mı, enflasyon oranıyla aynı ya da onun daha gerisinde bir faizle yani bedavaya kredi kullanmış oluyor. Türkiye'de tahvil çıkarma hakkı yalnızca anonim şirketlerindir. Dolayısıyla, bu yoldan bedava kredi kullanma hakkı da onlarındır. Anonim şirket olmayanların nasıl kredi kullandığını piyasa bankerlerinde göreceğiz.

Borsa bankerliğinin ikinci türüne gelince. Bunda, faiz yükseltiyor, vade sabit tutuluyor. Faiz istenirse aylık gelir olarak da ödenebiliyor.

Bu ikinci tür şöyle işliyor: Banker tahvilleri şirketten satın alıyor. Diyelim 1000TL'lik tahvili, müşteriye 625TL'ye satıyor. Banker aradaki farkı ve ek komisyonu şirketten alıyor.

Müşteri 2 yıl sonra tahvili satabilir ve sattığında 1000TL alır. Satadaki fark olan 375TL yılda brüt %37.5, net %30 faiz demektir. Müşteri 2 yıl sonra tahvili satmazsa %21 brüt faiz almaya başlar. Bu 1000TL için 168TL'dir. Müşteri kendisi tahvile 625TL ödediği için, onun için net %26.9'luk faiz demektir. Her iki durumda da, faiz tahvilin resmi faizinden yukarıdadır.

Burada, anonim şirketler tahvil çıkararak yine oldukça avantajlı bir biçimde kredi kullanmaktadırlar. Ama en önemli bit yeniği bu değildir.

Faizler aylık gelir olarak alındığı zaman, tahvil bankerde kalır, faiz kuponu müşteriye verilir. Mevduat sertifikaları da tahvile benzer işlem gördüğünden aynı şey onlar için de geçerlidir. Banker, kasasındaki tahvillerle, mevduat sertifikalarıyla birlikte yok olursa, "intihar" ederse, kaçarsa müşteri anaparasını alamaz, bankalar ve şirketler de borçlarını bir kaleme silmiş olurlar.

Türkiye'de bu yoldan büyük soygunlar tezgahlanmıştır. Banka ve tekeller, tahvil ve mevduat sertifikası satarak

piyasaya milyarlarca lira borçlanmışlardır. Sonra, bunları satan banker kasasındaki kağıtlarla birlikte yok olunca(!) borçları silinivermiştir. Burada bankerlerin satın alınmasından, açık söyleyelim öldürülmelerine kadar her yol uygulanmış olsa gerek.

Örneğin, banker Servet diye bir konu haftalarca gazetelerin manşetlerinde yer aldı. Adam kayboldu, arandı, bulunamadı, derken cesedi bulundu. Cesedinin boy boy resmini bastılar. Şimdi ortaya sızıyor ki, banker Servet İsviçre'deymiş! Aynı sıralarda bir sürü banker kayboldu, intihar etti, öfkeli müşterilerince öldürüldü vb. Açıktır ki o sıralarda, bankerler değil, asıl tahvil ve mevduat sertifikaları kaybolmuş, "intihar etmiş" vb!.

Şimdi gelelim piyasa bankerliğine. Buradaki örneği de, Faik Başbuğ'un, Ağustos 1979 tarihli *Banka ve Ekonomik Yorumlar* dergisindeki bir yazısından aktaracağız.

Bankayla banker anlaşılıyor. Banka kendisine mevduat yatırılmasını istiyor ve aynı miktarda kredi vermeyi kabul ediyor. Banker de mevduat yatırmak isteyenle, kredi almak isteyenleri buluyor.

Banka mevduatı bankerden alıyor, buna diyelim yılda %20 faiz ödüyor. Krediyi de bankere veriyor, bundan da diyelim %27.5 faiz alıyor. Bankanın kârı şimdilik %7.5.

Banker, mevduat sahibine yılda %240 faiz vaadediyor. Bunun %20'sini bankadan aldığına göre, kendisi %220 ödüyor. Kredi isteyenenden ise %360 faiz istiyor. Bu %360 faizin %220'siyle mevduat sahibine verdiği sözü tutuyor. %27.5'ini bankaya resmi faiz olarak ödüyor. Yine de geriye kalıyor %111'lik kâr! Banka bunun tümünü bankere kaptıracak değil ya, onunla paylaşıyor!

Bu işleyişler giderek dal budak saldı. Mevduat sertifikaları, hem bu tür işleyişlerde "güven" belgesi olarak kullanılmaya, hem de banka tahvili gibi bir iş görmeye başladılar.

Buraya kadar anlattıklarımız, daha bulamadığımız için anlatamadığımız bu tür bir sürü işleyiş birlikte, bir yıl uygulandı. Bunların yukarıda değindiğimiz düpedüz sahtekârlık yanını bir yana bıraksak, tahvil çıkarabilenler ve banka sahibi holdingler bu süre içinde ucuz kredi kullanmış oldular.

Küçükler büyük bir hızla elendi. Küçüklerin elenmesi bankerlere de yansıdı. Bankerler dökülmeye başladılar. Yalnızca dönen sahtekârlıklarla değil, işin nesnel mantığıyla da halk soyguna uğradı. Bu durum 1981 sonlarına doğru, halkın tepkisi açısından "sorun" olmaya başladı.

Bir yıl olayları "izleyen" cunta, 1981 sonlarında bürokratik denetimini işlet-

meye başladı. Ard arda aldığı kararlarla çeşitli koşullar getirdi. Maliye Bakanlığı'ndan ruhsat, ödenmiş sermaye ve yedek akçenin en az 200 milyon TL olması, Parakam denetimi, mevduat sertifikaları pazarlanmaması gibi kararlar aldı.

Bunların bir kısmı uygulanmadı, çünkü uygulansa yıkımlar artacak, "sorun" büyüyecekti. Bir kısmı uygulandı ve soygun sürecini daha da hızlandırıcı etki yaptı. Bir kısmı ise bürokratikliği nedeniyle uygulanamadı.

Sonunda "sorun" büyümeye devam etti.

Kastelli'nin iflasi Özal'ın istifası

Bankerlerin ilk iflas, kaçma vb. furyası yürürken, bunlara "yol kazası" denmiyordu. Tam tersine "iflaslar olacaktır, normaldir" diye demeçler verildi. Bu iflaslara "yaprak dökümü" diyenler oldu. "Parazitlerin ayıklandığı" söylendi. Ama iflaslar Kastelli düzeyine yükselince, buna "yol kazası" dediler.

TKP'nin Sesi Radyosu 28.6.82 tarihli yayınında, Kastelli için şöyle diyor:

"O yalnızca bir komisyoncuymdu. Belki çapı biraz büyüktü, komisyonu biraz çoktu ama adam sıradan bir komisyoncuymdu."

Yıllarca Koç'lara, Sabancı'lara ticaret burjuvazisi demiş bir anlayışın Kastelli'ye de sıradan bir komisyoncu demesine şaşırılmamak gerekir. Oysa Kastelli finans-kapitalin bir parçasıydı. Onun iflasına bu nedenle yol kazası dendi.

Finans-kapital bankerlik kurumunu kullandı, posasını attı ama içinden "örgütlenmemiş sermaye piyasasını" örgütleyen bir çekirdek de çıkardı. Kastelli bu çekirdeğin içindeydi.

Kastelli'nin iflasi, başka bazı kesimler gibi genel siyaset açısından özel olarak amaçlanmıyordu. Ama 24 Ocak kararlarının mantığına göre, işleyen acımasız rekabet, çok daha ayrıcalıklı koşullarda da olsa, finans-kapital arasında da yürümektedir. Kastelli bu çatışmalar sırasında yol kazasına uğramıştır.

Son zamanlarda, genel olarak finans-kapital gurupları özel olarak bankalar arasında çelişkiler ayyuka çıkmıştır. Küçük bankaların birleştirilmesi sözleri ortalıkta doluşmaktadır. Çeşitli holdingler arası rekabet de bankalara yansımaktadır. Çukurova Holding'in Pamukbank'ı ile Çavuşoğlu-Kozanoğlu'nun Hisarbank'ı arasında basında açıkça ağız düellosu yürümektedir.

Sıkı para siyasetinin yarattığı para darlığı ve bankalar arasında hızlanan rekabet nedeniyle, bankalar uzun bir süredir Merkez Bankası'na mevduat karşılıklarını ödemişlerdir. Bu hem

sıkı para siyaseti, hem bankacılık sisteminin "itibarı" açısından tehlike taşıdığından ve İş Bankası'yla Yapı Kredi'nin Merkez Bankası'nın ortakları arasında olduğu da dikkate alındığında, "doğal olarak" Merkez Bankası bu paraları istemiş ve cezasını da %54'e yükseltmiştir.

Bu kararlar ortalık karışmış, birçok banka para bulmak için bir yandan faizleri yükseltmişler, öte yandan da Kasım 1981'den beri bankerlere pazarlatmak yasak olmasına rağmen, bankerler eliyle mevduat sertifikası satışa çıkarmışlardır. Bunun üzerine Merkez Bankası bir toplantı örgütleyerek, faizleri %50'ye düşürmüş, mevduat sertifikası satışını da durdurmuştur.

Bu olaylar sırasında ateş altında kalan Hisarbank, Kastelli'ye yüklü miktarda mevduat sertifikası pazarlatanlardandır. Kastelli bunların karşılığında, karşılıksız çek vermiş, Hisarbank parayı istemiş, Kastelli bulamamış vs. ve batmış. Finans-kapital gurupları arasındaki çatışma, Kastelli'nin iflasiyla sonuçlanmıştır.

Kastelli yol kazasına uğramıştır ama kazadan asıl zarar gören parasını Kastelli'ye yatırmış olanlardır. Mevduat sertifikalarının anaparası ve düşük bir faiz ödenecektir. Tahvillerin ne olacağı ise belli değildir. Ama ne olursa olsun, Kastelli'ye para yatıranlar, ki bunların çoğunluğu dar gelirli kesimdir, en azından faizden zarar göreceklerdir.

Kastelli yalnızca banker değildir. Bu "sıradan komisyoncu" sermaye ihraç eden, yurtdışında iş yapan iki inşaat firmasına sahiptir. Daha mobilya, turizm gibi alanlarda da şirketleri vardır. Kendisi bankerlik alanındaki iflasiyla kârından zarar etmiştir.

Kastelli olayı, Özal ve Erdem'in istifasına yol açmıştır. Finans-kapitalin çıkarlarının tutarlı ve kararlı bir savunucusu olan Özal, mevduat sertifikalarına karşılık bankalara destek vermesine açıkça karşı çıkmamış ama tahviller için aynı tutumun alınmamasında ısrar etmiştir. Gazetecilerin sorduğu soruya da açıkça şöyle yanıt veriyor: "Ben öteden beri iflas edene, bankere para kaptırana devlet kesesinden para ödenmesine karşıydım. Bu benim politikama tersti." (Günaydın, 18.7.82)

Gerçekten de öyle. Özal iflas ettirmek, bankere para kaptırtmak, büyükleri büyümek için başa gelmişti. Bu gerçeği Metin Tokat de çok açık dile getiriyor:

"Özal ekibi sağlıksız Türk ekonomisini bünyede sağlığa kavuşturmak için girişilmiş esaslı bir teşebbüsün gayretçileri olarak hatırlanacaklardır..."

(—)

"Özal'ın çok eleştirilen 'ölen ölür, kalan sağlar bizimdir' prensibini eğer piyasa ekonomisi uygulanıyorsa ve uygulanacaksa yadırgamak son derece anlamsızdır..."

"... Özal ekibinin yaptıklarını bozmak değil, ancak yapamadıklarını yapmak Kafaoglu ekibinin başarı şansını oluşturmaktadır." (Milliyet, 19.7.82)

Kuşkusuz ki, "ölen ölür, kalan sağlar bizimdir" prensibi(!) finans-kapitalin temel çıkarını özetlemektedir. Sorun bunu uygulamayı istemek ya da istememek değil, uygulayabilecek koşulların olup olmamasıdır.

Bizce Özal'ın istifası, Türkiye gibi bir ülkede bu siyasetin başarılamayacağını yansıtıyor olabilir. Zaman gösterecektir ama böyleyse, Kafaoglu'nun hiç "başarı" şansı olamayacaktır.

Sonuç

Yirmidört Ocak kararları daha ilk kabul edildiğinde, *Banka ve Ekonomik Yorumlar* dergisinin ekonomik yorumlar bölümünde Kemal Kurdaş şöyle diyor:

"Biz otuz yıldır ekonomik politikamızda, kısa vadeli rey hesaplarıyla, kısmen bilgisizlikten ama büyük ölçüde oportünizmden kaynaklanan ve birbiri üstüne yığılan büyük hatalar yaptık."(s.33)

Bundan sonra, Kemal Kurdaş kararları "cesur" olarak nitelendiriyor.

Gerçekten de, burjuvazi açısından 24 Ocak kararları, otuz yıldır uyguladığı en "ilkeli" siyaset olmuştur. Kapitalizmin yaşamsal, en temel çıkarlarını gözetmiştir. Nasıl ki işçi sınıfını kendisi açısından oportünist siyasetler kurtarmıyorsa, burjuvazinin kendi açısından da durum böyledir.

Otuz yıldır burjuvazinin oportünist siyasetleri boş vaatler, enflasyonla geri alınan kof gelir dağılımı vb. oldu. 24 Ocak kararlarıyla ise burjuvazi çok açık seçik, ekonomik-siyasal şiddetle işçi sınıfının emekçilerin üzerine yürüdü.

Bugün, Türk-İş'in rakamlarına göre bile işçilerin reel ücretleri son üç yılda %50 gerilemiştir. İşsizlik yığınsal açlık boyutlarındadır. Enflasyon ise, burjuva gazetelerine göre bile %50'nin altına hiçbir zaman inmemiştir. Bizce de bugün en az %60-70'dir. Bu koşullarda, 7000TL asgari ücretin yetmediği, 12.000TL olması gerektiğini (!) söylüyorlar.

Sendikal haklar yok, hapishaneler devrimcilerle dolu. Kürt halkı sık sık kıyımlarla karşılaşılıyor... Saymakla bitmez.

Bu siyaset karşısında ağlaşmak hiçbir şeyi çözmez. Burjuvazinin "oportünist" siyasetini de, "ilkeli" siyasetini de yaşadık, gördük. Seçim bizimdir ve devrimdir.